

МӘДЕНИ МҰРА
ғылыми журнал

КУЛЬТУРНОЕ НАСЛЕДИЕ
научный журнал

CULTURAL HERITAGE
science journal

ISSN: 2708-3365

№ 2 (101)

Астана
2023

БАС РЕДАКТОР

СЫДЫҚОВ
Айбек Жексенәліұлы

– PhD, ҚР Ұлттық музейінің директоры (Қазақстан)

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ

ИБРАЕВА
Ақмарал Ғосманқызы

– тарих ғылымдарының докторы, профессор, Қазақстан ұлттық жаратылыстану ғылымдары академиясының академигі, ҚР Ұлттық музейі директорының орынбасары (Қазақстан)

ТАЙМАҒАМБЕТОВ
Жәкен Қожахметұлы

– тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, ҚР Ұлттық музейінің бас ғылыми қызметкері (Қазақстан)

САМАШЕВ
Зайнолла Самашұлы

– тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҒЖБМ Ө.Х. Марғұлан ат. Археология институтының бас ғылыми қызметкері (Қазақстан)

АЙМҰХАМБЕТ
Жанат Әскербекқызы

– филология ғылымдарының докторы, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университеті Қазақ әдебиеті кафедрасының профессоры (Қазақстан)

ҮМІТҚАЛИЕВ
Ұлан Үмітқалиұлы

– тарих ғылымдарының кандидаты, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университеті Археология және этнология кафедрасының меңгерушісі (Қазақстан)

МЕРЦ
Виктор Карлович

– тарих ғылымдарының кандидаты, Торайғыров университеті, Ө.Х. Марғұлан атындағы Біріккен ғылыми археологиялық орталық директоры (Қазақстан)

ЖАБАҒИН
Мақсат

– тарих ғылымдарының кандидаты, «Ұлттық биотехнология орталығының» Адам генетикасы зертханасының меңгерушісі (Қазақстан)

БИҒОЖИН
Ұлан

– PhD, Назарбаев университетінің қауымдастырылған профессоры (Қазақстан)

САБИТОВ
Жақсылық

– PhD, «Жошы Ұлысын зерттеу» зерттеу институтының директоры (Қазақстан)

ДЮПЮИ
Паула

– PhD, Назарбаев университетінің қауымдастырылған профессоры (Қазақстан)

ҚАРА
Әбдуақап

– доктор, профессор, Мимар Синан көркем өнер университетінің профессоры (Түркия)

ШАМИЛЬОГЛУ
Юлай

– PhD, Висконсин университетінің профессоры (АҚШ)

АЙТПАЕВА
Гүлнар Аманқызы

– филология ғылымдарының докторы, профессор, Жүсіп Баласағын ат. Қырғыз Ұлттық Университеті, «Айгине» мәдени-зерттеу орталығының директоры (Қырғызстан)

РАДИВОЖЕВИЧ
Мильяна

– PhD, Лондон университеті колледжі, Археология институтының археология кафедрасының қауымдастырылған профессоры (Ұлыбритания)

EDITOR-IN-CHIEF

Aibek Sydykov – PhD, Director of the National Museum of the Republic of Kazakhstan (Kazakhstan)

EDITORIAL BOARD

Akmaral Ibrayeva – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the Kazakhstan National Academy of Natural Sciences, Deputy Director of the National Museum of the Republic of Kazakhstan (Kazakhstan)

Zhaken Taimagambetov – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of NAS RK, Chief Researcher of the National Museum of the Republic of Kazakhstan (Kazakhstan)

Zainolla Samashev – Doctor of Historical Sciences, Chief Researcher of the A.Kh. Margulan Institute of Archaeology of CS MSHE RK (Kazakhstan)

Zhanat Aimukhambet – Doctor of Philology, Professor of the Department of Kazakh Literature of the L.N. Gumilyov Eurasian National University (Kazakhstan)

Ulan Umitkaliev – Candidate of Historical Sciences, Head of the Department of Archaeology and Ethnology of the L.N. Gumilyov Eurasian National University (Kazakhstan)

Victor Merts – Candidate of Historical Sciences, Director of the A.Kh. Margulan Joint Archaeological Research Center (Kazakhstan)

Maxat Zhabagin – Candidate of Historical Sciences, Head of the Laboratory of Human Genetics of the National Center of Biotechnology (Kazakhstan)

Ulan Bigozhin – PhD, Associate Professor of Nazarbayev University (Kazakhstan)

Zhaxylyk Sabitov – PhD, Director of the Institute for the Study of Ulus of Jochi (Kazakhstan)

Paula Dupuy – PhD, Associate Professor of Nazarbayev University (Kazakhstan)

Kara Abdulvahap – Doctor, Professor, Professor at Mimar Sinan University of Fine Arts (Turkey)

Uli Schamiloglu – PhD, Professor of the University of Wisconsin (USA)

Gulnara Aitpaeva – Doctor of Philology, Professor, Director of the Aigine Cultural Research Center of the Zh. Balasagyn Kyrgyz National University (Kyrgyzstan)

Radivojevic Miljana – PhD, Associate Professor of the Department of Archaeology of the Institute of Archaeology of the University College London (UK)

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

СЫДЫКОВ
Айбек Жексеналиевич

– PhD, директор Национального музея РК
(Казахстан)

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

ИБРАЕВА
Акмарал Госмановна

– заместитель председателя коллегии, Академик Казахстанской национальной академии естественных наук, доктор исторических наук, профессор, заместитель директора Национального музея РК (Казахстан)

ТАЙМАГАМБЕТОВ
Жакен Кожаметович

– Академик НАН РК, доктор исторических наук, профессор, Главный научный сотрудник Национального музея РК (Казахстан)

САМАШЕВ
Зайнолла Самашұлы

– доктор исторических наук, профессор, Главный научный сотрудник Института археологии им. А.Х. Маргулана КН МНВО РК (Казахстан)

АЙМУХАМБЕТ
Жанат Аскербековна

– доктор филологических наук, профессор кафедры казахской литературы Евразийского Национального университета им. Л.Н. Гумилева (Казахстан)

УМИТКАЛИЕВ
Улан Умиткалиевич

– кандидат исторических наук, заведующий кафедры Археологии и этнологии Евразийского Национального университета им. Л.Н. Гумилева (Казахстан)

МЕРЦ
Виктор Карлович

– кандидат исторических наук, директор Объединенного археологического научно-исследовательского центра им. А.Х. Маргулана (Казахстан)

ЖАБАГИН
Максат

– кандидат исторических наук, профессор, Заведующий Лаборатории генетики человека Национального центра биотехнологии (Казахстан)

БИГОЖИН
Улан

– PhD, Ассоциированный профессор Назарбаев университета (Казахстан)

САБИТОВ
Жаксылык

– PhD, Директор научного института "Изучения Улуса Джучи" (Казахстан)

ДЮПЮИ
Паула

– PhD, Ассоциированный профессор Назарбаев университета (Казахстан)

КАРА
Абдулвахап

– Доктор, профессор Университета изящных искусств имени Мимар Синана (Турция)

ШАМИЛЬОГЛУ
Юлай

– PhD, профессор Висконсинского университета (США)

АЙТПАЕВА
Гулнара Амановна

– доктор филологических наук, профессор, директор культурно-исследовательского центра «Айгине» Кыргызского Национального университета им. Ж. Баласагына (Киргизстан)

Радивожевич Миљяна

– PhD, ассоциированный профессор Кафедры археологии, Института археологии Университетского колледжа Лондона (Великобритания)

МАЗМҰНЫ / CONTENT / СОДЕРЖАНИЕ

Тарих / History / История

Гиззатов С.М. 1921-1922 жылдардағы Орал губерниясындағы ашаршылық: себептері, жүру барысы және зардаптары	
Gizzatov S.M. Famine in the Ural province of 1921-1922: causes, stages and consequences	
Гиззатов С.М. Голод в Уральской губернии 1921-1922 гг.: причины, стадии и последствия	6

Археология / Archaeology / Археология

Байғалиев Ж.Р. Батыс Қазақстанның ортағасырлық қалаларындағы кан арналары және суфалар	
Baigaliyev Zh. R. Kan canals and sufas in medieval cities of Western Kazakhstan	
Байғалиев Ж.Р. Каналы кан и суфы в средневековых городах Западного Казахстана	24

Этнология / Ethnology / Этнология

Бейсегулова А.К. Өзбекстан және Түркия қазақтары арасындағы ұлттық құндылықтар мен мәдени мұралар: қолданылуы мен қастерлеу деңгейі	
Beysegulova A.K. National values and cultural heritage between the Kazakhs of Uzbekistan and Turkey: the level of use and storage	
Бейсегулова А.К. Национальные ценности и культурное наследие между казахами Узбекистана и Турции: уровень использования и хранения	33
Рахимов Е.К., Искаков Қ.А. Музейлік этнографияның өзекті мәселелері	
Rakhimov Y., Iskakov K. Current problems of the museum ethnography	
Рахимов Е.К., Искаков К.А. Актуальные проблемы музейной этнографии	54

Байбосынова Ү.М. Сыр бойы қазақтарының дәстүрлі эпикалық шығармаларындағы ислам тақырыбы	
Baibosynova U.M. Islam in the traditional epic works of the Kazakhs of Syrdarya	
Байбосынова У.М. Ислам в традиционных эпических произведениях казахов Сырдарьи	67

Сайлау А., Жалғасбайқызы Л. Сыр бойындағы ислам құндылықтары	
Sailau A., Zhalgasbaikyzy L. Ценности ислама региона Сырдарьи	
Sailau A.K., Zhalgasbaikyzy L. Islamic values of the Syr region	87

Музейтану / Museology / Музееведение

Ақжасарова А.К., Жұмағұлова Қ.Б. ҚР Ұлттық музейінің қорларындағы Ж. Тәшеневтің жеке заттарының топтамасы	
Akzhasarova A.K., Zhumagulova K.B. Collection of personal belongings of Zh. Tashenev from the funds of the National Museum of the RK	
Ақжасарова А.К., Жұмағұлова Қ.Б. Коллекция личных вещей Ташенева Ж. из фондов Национального музея РК	103

Өнертану / Art history / Искусствоведение

Батырева К.П., Батырева С.Г. Образ учителя Зая-пандиты в изобразительном искусстве Калмыкии	
Batyreva K.P., Batyreva S.G. Қалмақ бейнелеу өнеріндегі Зая-пандита ұстаздың бейнесі	
Batyreva K.P., Batyreva S.G. The image of the teacher Zaya-pundita in the visual arts of Kalmykia	110
Ақсақалова Ж.А. Қазақ хандығы тарихының кескіндеме өнеріндегі көрінісі	
Aksakalova Zh.A. Reflection in the visual arts of the history of the Kazakh Khanate	
Аксақалова Ж.А. Отражение в изобразительном искусстве истории казахского ханства	123

Тұлғалар / Personalia / Персоналии

Мұхтар Қожа. Өзбекәлі Жәнібековтің үш хаты	
Mukhtar Kozha. Uzbekali Dzhanibekov 's letters	
Мұхтар Қожа. Письма Узбекали Джанибекова	137

Біздің музейдің тарихы / История нашего музея / History of our museum

Нурахметова Г.Б. Предыстория появления музеев в Павлодарском Прииртышье	
Nurakhmetova G.B. Павлодардағы Ертіс өңірінде музейлердің пайда болу тарихы	
Nurakhmetova G.B. History of the emergence of museums in the Irtysh region in Pavlodar	145

FTAMP: 13.51.11/03.61.91.20

*Рахимов Е.К.¹, Искаков Қ.А.¹

¹Қазақстан Республикасының Ұлттық музейі

Астана қ., Қазақстан

*e-mail: yernur_rakhimov@mail.ru

МУЗЕЙЛІК ЭТНОГРАФИЯНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Аңдатпа. Мақаланың мақсаты – отандық музейлік этнографияның (этномузеологияның) қазіргі жағдайын сипаттау және келешек дамуының өзекті мәселелерін ашып көрсету. Қазақстан музейлерінің этнографиялық коллекцияларында жинақталған материалдар қазақ халқының дәстүрлі мәдениеті жөніндегі аса маңызды дереккөзі екені белгілі. Соның музейтанудағы рөлі мен маңызын ғылыми тұрғыдан анықтау күн мәселесіне айналып тұр. Бұл мақсатқа жету, еліміздегі этнографиялық музейтану ісін терең зерттеу міндеттерін шешу, республикалық және облыстық деңгейдегі музейлердің этнографиялық жинақтарының бірыңғай деректер базасын құру қажеттілігі айтылады. Сонымен бірге, этнографиялық музейтану алдында тұрған көкейкесті мәселелер жан-жақты талданып, олардың шешу жолдары айқындалды. Мақала музей қызметкерлеріне, этномузеологиямен айналысатын этнологтар мен мәдениеттанушыларға, пәнаралық зерттеулерге қызығушылық танытатын барша оқырмандарға пайдалы болады деп сенеміз.

Кілт сөздер: музейтану, этнография, музейлік коллекциялар, қазақстандық музейлер.

Кіріспе

Этнография ғылымының дамуындағы музейлердің рөлі белгілі. Осымен, XVIII–XIX ғасырларда Еуропа мен Солтүстік Америкада алғашқы музейлердің ашылуы, оларда дүние жүзі халықтарының дәстүрлі мәдениеті туралы жинақталған материалдарды зерттеу қажеттілігі этнографияның ғылыми пән ретінде қалыптасуына ықпал етті.

Ең көне этнографиялық музейлер өз тарихын қарапайым музейлер мен

коллекциялардан (кунсткамералар, сирек кездесетін заттар кабинеттері, галереялар) бастайды. Мұндай музейлердің коллекцияларының құрылуы мен дамуының алғашқы кезеңдерінде алыс елдерден әкелінген таңғажайыптар коллекциялары ретінде қалыптасты. Бірқатар университеттерде этнографиялық кабинеттермен музейлер құрылды, ғылыми қоғамдардың, статистикалық комитеттердің, жергілікті өлке музейлерінде этнографиялық бөлімдер жұмыс істеді.

Қазақстанда этнографиялық білімнің қалыптасуы Қазақ даласын түрлі әскери-барлау және ғылыми экспедициялармен зерттеу үдерісінде де, мәдени, білім беру орталықтарында (РГК бөлімдері мен бөлімшелері, Қазақстанды зерттеу қоғамы, Орынбордағы, Алматыдағы және басқа қалалардағы алғашқы музейлер) далалық материалдың жинақталуы жағдайында да орын алды. Дегенмен, музейлік этнографияның тарихы зерттелмеген күйінде қалып отыр.

Тағы бір өзекті мәселе – музей ісінің дамуының ішкі факторларын зерттеу, музейлер мен ғылым арасындағы байланысты анықтау және талдау. Демек, тарихи-этнологиялық зерттеулердің маңызды міндеттерінің бірі туристік саланы дамыту үшін прагматикалық, сондай-ақ жалпы мәдени, білім беру, ғылыми маңызы бар Қазақстан музейлерінің этнографиялық әлеуетін айқындау болып табылады.

Еліміздің аса маңызды мемлекеттік бағдарламасы болып есептелетін Қазақстан Республикасының 2023-2027 жылдарға арналған мәдени саясат тұжырымдамасында «еліміздің музей ісін дамыту мақсатында жүргізіліп жатқан кешенді жұмыстарға қарамастан, бүгінгі таңда музей қорларына қол жеткізу мәселесі проблема болып қалуда» делінген. Бұл зерттеушілердің республика музейлерінің қор жинақтарына, оның ішінде этнографиялық коллекцияларға қол жетімділігіне де қатысты. Сол тұжырымдамада: «Қазіргі заманның талаптары Қазақстан музейлерінің қызметін қайта қарауды, музей нысандарын кешенді және тиімді дамытуды және әлемдік музей практикасында болып жатқан ынтымақтастық үдерістерді ескере

отырып, оларда халыққа мәдени қызмет көрсету деңгейін жетілдіруді талап ететіні» атап көрсетілген (Концепция, 2023: URL).

Осының аясында еліміздің музейлері этнографиялық зерттеулердің заттай көздерін жинауда, тіркеуде, сақтауда, жүйелеуде, зерделеуде, экспонаттауда, жариялауда, көпшілікке танымал етуде негізгі рөл атқарады. Ұлттық, мемлекеттік музейлерінің, этнографиялық коллекцияларының және облыстық, қалалық, аудандық музей бөлімдерінің қазақтардың және еліміздің басқа этностарының дәстүрлі этнографиясын зерделеу үшін маңызы жоғары.

Отандық ғалымдар ел музейлерінің коллекцияларында мәдениет пен өмірді зерттеудің теориялық және практикалық мәселелерін әзірлегенді. Музей коллекциялары ғылымда қалыптасқан және олар бөлісетін теориялар мен тұжырымдамалардың әсерінен ғалымдар жүргізген далалық жұмыстың көрінісі мен нәтижесі ғана емес, сонымен қатар ғылыми зерттеулердің маңызды көзі болып табылады (Әлімбаев, 1998; Файзуллина, 2009).

Музейлік этнография (балама атаулары «этнографиялық музейтану», «этномузеология») – бұл материалдық нысандарда берілген мәдениеттердің бейнелі кодтарын ашуға, сондай-ақ заттардың дұрыс таңдалған кешендері арқылы музей экспозициясында осы кодтарды көрсету өнеріне бағытталған музейтану мен этнология түйісуінде жатқан ғылыми сала. Музей контекстіндегі заттар туралы ғылыми білімнің заттармен байланысын анықтау мәселесі әлі де өзекті болып тұр (Москвитина, 2022).

Басқаша айтқанда, этнографиялық музейтанудың маңызды міндеті – музейлік этнографиялық мұраны

ғылыми тұрғыдан түсіну. Біздің мақаламыз осы мәселеге арналады.

Әдістемесі

Зерттеудің негізгі тәсілдері объективтіліктің, жүйеліліктің, тарихилықтың жалпы ғылыми принциптеріне негізделген.

Қазіргі қазақстандық қоғамда ұлттық жадының мәнін бейнелейтін негізгі ұғым өткеннің материалдық және материалдық емес нысандары болып есептелетін тарихи-мәдени мұра болып табылады. Біздің еліміздің музейлерінде бұл мұра этнографиялық заттар мен коллекциялар түрінде заттай объектілерімен ұсынылған.

Тарихи-мәдени мұраны ұрпаққа сақтап, жеткізудің дәстүрлі формалары: ескерткіштерді қорғау, музейлендіру, дереккөздердің оқулық басылымдары, тарих шежіресіне енгізу, аңызға айналдыру, қалпына келтіру. Тарихтың әр кезеңінде адам символдық білім бере отырып, ескерткіштер, жәдігерлер кешенін бекітеді.

Біз көтеріп отырған мәселе аясында еліміздің музейлерінде сақталатын этнографиялық материалдарды анықтау, зерттеу және жариялау, сондай-ақ олардың қазақ халқының дәстүрлі мәдениеті бойынша деректік маңыздылығын айқындау ең басты проблема болып тұр. Зерттеудің бұл мәнмәтіні республиканың этнографиялық қорлары мен музейлерінің коллекцияларында қазақ халқының тарихи-мәдени мұрасы туралы жаңа білімді іздеумен, іріктеумен және енгізумен байланысты.

Музейлік этнография саласындағы зерттеушілер этнографиялық коллекцияларды жинақтаудағы келесі проблемаларды анықтаған: біріншіден, қорларды жинақтау үшін экспонаттарды

іріктеу бойынша әдістемелік құралдар жоқ; екіншіден, ескерткішті жасау кезінде пайдаланылған материалды сақтау мәселесі; үшіншіден, бюрократиялық кедергілер көбінесе қорға заттың түсу жолын тежейді; соңынан, маңыздысы музейдің коллекциясын толықтыруға бөлінген жеткіліксіз қаржыландыру (Баранова, 2019: 250).

Осыдан музейтану мен этнологияның түйісуінде пайда болған өзекті мәселелер көрініс табады. Бұл проблемалардың шешімін табу пәнаралық тәсілдердің көмегімен ғана болуы мүмкін. Яғни, этнографиялық коллекцияларды зерттеу әдістері музей ісінің жалпы принциптеріне, музей экспонаттарын сипаттау мен зерттеудің этнологиялық әдістеріне негізделген.

Біздің айтып тұрғанымыз, ғылыми ізденістің маңызды қағидаттарының бірі – пәнаралықты сақтау, яғни музейтану, этнология, тарих, деректану, өнертану әдістерінің тоғысында кешенді зерттеу жүргізу. Музей нысандарының бастапқы құндылығын анықтауды деректану сараптамасы мен талдаудың нақты әдістерін пайдалана отырып жүргізген абзал.

Біз ғылыми зерттеудің ең тиімді әдістерін тұжырымдау, таңдау жұмыс барысында болатынын түсінеміз, сондықтан ғылыми зерттеудің сипатталған принциптері мен әдістерін қажет болған жағдайда толықтыруға болады. Осылайша, ғылыми іздеу, түсіндіру және коммуникация әдістері шектеулі емес, бірақ өзгеруге және байытуға бейім.

Негізгі бөлім

Көптеген жылдар бойы «этномузеология» ұғымын тұжырымдамалауға арнаған музей теориясы саласындағы әйгілі теоретиктердің

еңбектерінде, атап айтқанда, М. Симпсон этномузеология музей кураторлығының тәжірибесін этнографиялық материалдарды сақтау проблемасымен байланыстыратын ғылым саласы болып табылатынын және ескерткіштердің әлеуметтік, мәдени, рухани немесе діни атрибуттарын анықтайтын әдістерді қолданатынын атап көрсеткен (Simpson, 2014).

Этномузеологиялық принциптерді концептуалды түрде ұстанатын музейлер жәдігерлер мен коллекцияларды, олардың мәнін мүмкіндігінше сақтай отырып, яғни оларды салттық, ауызша, семантикалық және әлеуметтік шығу тегінен алшақтатпай жинауға тырысады. Бұл тәсілге сәйкес этномузеология музей мен этникалық мәдениеттің тарихы, музей коллекцияларында көрінетін қауымдастықтардың өкілдері мен музей арасындағы көпір ретінде әрекет етеді.

Біздің елімізде этнографиялық музейтану 1990-2000 жылдары, ең алдымен Қазақстан Республикасының Орталық мемлекеттік музейінде (Алматы қ.), содан кейін ҚР Ұлттық музейінде (Астана қ.) өзінің практикалық мазмұнын ашты. Қалыптасып келе жатқан отандық этномузеология негізінен этнографиялық коллекцияларды ұсынуға, олардың деректік әлеуетін ашуға назар аударды. Осылайша, қазақстандық этнографиялық музейтанудың алдыңғы қатарында бүгінгі таңда музей қорларындағы мәдени мұраны концептуализациялау және жүйелеу, экспонаттау мәселелерін шешу, сондай-ақ этнографиялық заттар мен коллекцияның ақпараттық өзектілігін арттыру мәселесі түр.

Қазақстан Республикасында қазақ халқының, сондай-ақ елдің этникалық топтарының тарихы мен мәдениетін суреттейтін бай этнографиялық қор

бар. Бұл баға жетпес мәдени мұра тек орталық республикалық музейлерде ғана емес, сонымен қатар облыстардың, қалалардың, аудандардың көптеген өлкетану музейлерінде шоғырланған.

Қазақстан музейлерінде этнографиялық коллекцияларды жинақтау негізінен XX ғасыр ішінде музей желісінің қалыптасуымен бір мезгілде жүргізілді, ал оларды зерттеу 1990 жылдардан басталды және этнографиялық зерттеулердің жандануына және музейтану дамуының жалпы үрдістеріне байланысты болды.

Қазіргі кезеңде Қазақстан музейлерін этнографиялық зерттеу нәтижелерін жұртшылықтың, мәдениет және музеология саласындағы мамандардың, қазақ халқының тарихы мен мәдениетіне қызығушылық танытқандардың кең ауқымды сұранысына ие. Бұл жарияланған жұмыстарды жалпылау және талдау, «ақтаңдақтарды» анықтау және одан әрі зерттеу бағыттарын белгілеу қажеттілігін тудырады. Осылайша, Қазақстанның этнографиялық музейтануының өзектілігі музей коллекцияларын одан әрі жан-жақты этнографиялық зерттеумен және соның нәтижелерін білім беру, мәдени-ағарту және туристік-экскурсиялық практикаға енгізу міндеттерімен айқындалады. Бұл проблеманы өзекті ететін тағы бір фактор – дәстүрлі мәдениетті өзгертетін қазіргі этномәдени үдерістер, заманауи мәдениеттің дамуымен байланысты күрделі тенденциялар.

Қазіргі заманғы музейдің қызметі екі жаһандық мәселені шешуге бағытталғаны белгілі. Біріншіден, бұл белгілі бір халықтың құндылықтары, ережелері, дәстүрлері және т.с.с. білімді тасымалдау (танымдық деңгей). Өзінің қалыптасу кезеңінде музейлердің этнография бөлімдерін ғалымдар немесе

көрнекті өлкетанушылар басқарды, олар коллекцияларды толықтыруға және қорларда жинақталған материалдарды жүйелеуге, сондай-ақ оны зерттеу үшін дәстүрлі мәдениеттің іргелі тұжырымдамалық базасын құруға ұмтылды.

Екіншіден, қазіргі заманғы музейдің міндеті – жеке тұлға мен толеранттылықтың өзіне деген бағалау және эмоционалды қатынасты, өзінің және басқа біреудің этникалық мәдениетіне құрметпен қарауды қалыптастыру. Бұл міндет музейдің ғылыми-зерттеу қызметінің нәтижелеріне жатады, ал оны жүзеге асырудың негізгі әдісі келушімен диалог құру болып табылады.

Этномузеологияның тағы бір маңызды міндеті – этнографиялық музейлік затты зерттеу. Этнографиялық музей заты – бұл белгілі бір кезеңдегі мәдениет тасымалдаушыларының белгілі бір тәжірибесін жинақтайтын, осы ортадан алынған және ондағы мақсатын жоғалтқан өте күрделі объект; музей заты мәртебесін алған кезде пайда болған жаңа әлеуметтік контекст жағдайында атрибутивтік белгілер негізінде түсіндіріледі; дәстүрлі мәдениет нысандары туралы ақпаратты музей түрінде беру мүмкіндігі әрқашанда бар (Кимеева, 2017: 147).

Музей коллекцияларының заттарын зерттеуде қазақтардың тіршілігін қамтамасыз етуге қатысты және рухани мәдениетінің дәстүрлі жүйесін құрайтын келесі бағыттар ескерілуі тиіс: материалдық мәдениет, шаруашылық, қолданбалы өнер, қару-жарақ, халықтық білім, дін және дүниетаным. Музей қызметкерлері қазақ этнографиясы бойынша дереккөздерді зерттеумен, сондай-ақ оларды ғылыми мақалалар жазуда пайдалану, аннотацияланған

каталогтарды жасау және көрмелерді ұйымдастыру ісімен айналысқаны жөн болар. Сонда, жоғарыда аталған қорларда сақталған материалдар мен музей заттарын зерттеу негізінде ғылыми паспорттау, атрибуттау және олардың жан-жақты ғылыми сипаттамасы іс жүзінде жүзеге асырылады.

Этнографиялық музей заттарын ішкі және сыртқы өрістері бар белгілер ретінде зерттеу олардың атрибуттық сипаттамаларын ғана емес, сонымен қатар мұраның материалдық емес құрамдас бөлігін – өндіріс технологиясын, декор семантикасын және т.б. ашуға мүмкіндік береді. Қазіргі жағдайда, дәстүрлі мәдениеттің элементтері тіршілік ортасында жоғалса, негізінен музей коллекцияларында жәдігерлер ретінде сақталады.

Өзіміз қызмет жасап отырған Қазақстан Республикасы Ұлттық музейінің қорлары еліміздің мәдени мұрасының ажырамас бөлігі болып табылады және оны қорғау – музейдің әлеуметтік-мәдени жадыны сақтау институты ретіндегі маңызды міндеті. Ұлттық музейде сақтаулы заттардың жалпы саны 217 286 бірлігін құрайды: оның ішінде 169 774 бірлігі тұрақты сақтауда (негізгі қорда – 118 671, ғылыми-көмекші қорда – 51 103), ал уақытша қордың музей заттарының саны – 47 512 сақтау бірлігі (ҚР Ұлттық музей сайты, 2023: URL).

Этнографиялық бағыттағы музей коллекциялары келесідей:

- металл қоры;
- шыны, фарфор және фаянс қоры;
- ағаш қоры;
- қару-жарақ, ат жабдықтары және былғарыдан жасалған бұйымдар қоры;
- киім және кесте қоры;
- кілем-киізден жасалған бұйымдар қоры.

ҚР-ның Ұлттық музейі және Алматы қаласында орналасқан ҚР-ның Орталық мемлекеттік музейі өздерінің негізгі ұйымдық-құрылымдық параметрлері мен атрибуттары бойынша ғылыми-зерттеу орталық ретінде қызмет жасайды. Бұл музейлер тарих, этнография, деректану саласындағы ғылыми зерттеулермен белсенді айналысады, сондай-ақ маңызды ғылыми-қор және ғылыми-қалпына келтіру жұмыстарын жүргізеді. Ғылыми-зерттеу қызметі саласындағы басты ерекшелігі музей практикасы мен бейінді және ең алдымен деректанулық сипаттағы ғылыми-іздігіру жұмыстарының органикалық үйлесімі болып табылады.

Музейлердің ғылыми атрибуция мен каталогтау нысаны – тарих және этнография коллекциялары. Мысалы, ҚР ОММ-де 24 мыңнан астам сақтау бірлігі бар этнографиялық заттардың коллекциясы бар. Бұлар музей ашылғаннан бері қалыптасты және оның көп бөлігі XIX-XX ғасырларға жатады, дегенмен XVIII ғасырдың екінші жартысының үлгілері де кездеседі (ҚР Орталық мемлекеттік музей сайты, 2023: URL).

Еліміздің музейлерінде сақтаулы этнографиялық материалдың келешекте қазақстандық қоғамның мәдени ортасына тартылуы және визуализациялануы іске асырылуы тиіс. Осыдан, біздің ойымызша, музейлердің этнографиялық коллекцияларының ұсынылу сапасы мен деңгейі ақпараттандырудың, тарихи-мәдени мұраны танымал етудің жоғары стандарттарына сәйкес келтіру және музей нысандары мен заттарын зерделеуді, қазақ халқының дәстүрлі мәдениеті бойынша олардың деректану құндылығын айқындауды орындау – заман талабы.

Елімізде жүргізілген зерттеулер мен жарияланған жұмыстарға жасаған талдау Қазақстанның этнографиялық музейтану ғылымында мынадай бағыттарды бөліп көрсетуге мүмкіндік береді: ғылыми зерттеулерде музей коллекцияларынан этнографиялық дереккөздерді пайдалану; этнографиялық коллекциялардың қалыптасу тарихы мен құрамын зерттеу; этнографиялық заттар мен коллекцияларды каталогтау.

Аңғарғанымыз, республикада бірінші бағыт – ғылыми зерттеулерде музейлердің этнографиялық коллекцияларын пайдалану барынша дамыды. Музей қорларында сақталатын халық мұрасына деген қызығушылықтың артуы, жұртшылық тарапынан этномәдени білімге деген сұраныс музейлерден экспозициялық-көрме және мәдени-ағарту жұмыстарында тиімді пайдалану мақсатында этнографиялық коллекцияларды зерделеу жөніндегі қызметті жандандыруды талап етеді. Зерттеудің осы бағытын дамыту ең алдымен музей қызметкерлері мен ғалымдарының міндеті болып табылады. ҚР ОММ бұрынғы директоры, белгілі ғалым Н. Әлімбаев мен оның серіктерінің, музей қызметкерлерінің арқасында этномузеология бағытында үлкен жұмыс атқарылды. Жұмыстың нәтижелері музейдің ғылыми басылымдарында көрініс тапқан (Труды, 2004; Труды, 2009).

Бұл жұмыс этнографиялық жинақтарды зерттеудегі келесі бағыт – этнографиялық жинақтарды каталогтау шеңберіндегі қызметпен тығыз байланысты. Коллекцияларды каталогтау және жариялау отандық музейлер жұмысының маңызды бағыты болып табылады. ҚР ОММ-де бұл жұмыс 1990-2000 жылдардың аяғынан басталды, этнографиялық коллекцияларды каталогтау этнографиялық зерттеулердің

дамуымен жоспарлы сипат пен кең ауқымды алды. Музей директоры, этнолог ғалым, музеолог Н. Әлімбаидың жетекшілігімен этнографиялық коллекцияларды белсенді түрде зерттеу жүргізілді. Кешенді зерттеу нәтижесінде музей каталогтары (Традиционная, 2009; Қазақ, 2012), сондай-ақ 5 томдық «Қазақтың этнографиялық категориялар, ұғымдар мен атауларының дәстүрлі жүйесі» іргелі энциклопедиясы басып шығарылды (Қазақтың, 2017).

Атап өту керек, ҚР Орталық мемлекеттік музейінде отандық этномузеологияның дамуына елеулі үлес қосқан көрнекті ғалымдар Б. Қақабаев, Т. Картаева, Д. Қатран, Р. Шойбеков, Н. Уәли, Г. Орынбаева, Т. Болсынбек, Ғ. Файзуллина және т. б. еңбек етті.

Алматы қаласында ҚР ОММ ғылыми орталығын түзеген тұтас этнографиялық музейтану бағыты қалыптасты деп айтуға болады, онда ғалымдар этнографиялық заттарды ғылыми паспорттау және ғылыми каталогтау, оларды зерделеу, сондай-ақ мәдени мұраны көпшілікке танымал ету бойынша бірегей тәжірибе жинақтады.

Сондай-ақ, ҚР ОММ ғалымдары мен қызметкерлері 2014-2015 жылдары Қазақстан Республикасы Ұлттық музейінің (Астана қ.) жұмысын жолға қою кезінде, атап айтқанда, этнографиялық коллекцияны, қорларды қалыптастыру, қазақ халқының және еліміздің этникалық топтарының дәстүрлі мәдениеті бойынша заттарды көрсету кезінде баға жетпес ғылыми-әдістемелік көмек көрсетті.

Алматы музейтану ғылыми орталығының этнографиялық заттарды ғылыми сипаттау және каталогтау ісінде жинақталған тәжірибесі көптеген каталогтарды дайындауда және бүкіл республика бойынша жекелеген

заттарды сипаттау әдістемесін әзірлеуде пайдаланылды. Жарияланған каталогтар халықтың тарихи-мәдени мұрасының ерекшелігі туралы жалпы түсінік қалыптастырады, ғылыми айналымға маңызды дереккөздерді енгізеді, этнографиялық білімді насихаттауға қызмет етеді. Мысал ретінде ҚР ОММ, ҚР Ұлттық музейінің, сондай-ақ бірқатар облыстық музейлердің этнографиялық коллекциялары бойынша каталогтарды келтіруге болады (Ювелирное, 2016; Коллекция, 2015; Каталог, 2013; Разновидности, 2005; Изделия, 2005).

Қазіргі уақытта музей қызметкерлерінің, ғылыми және ғылыми-ағарту орталықтарының мамандарының, жас зерттеушілердің күшімен этнографиялық заттар мен музейлер коллекцияларын зерттеу және ғылыми айналымға енгізу ісінде ілгері жылжу байқалады. Ішінара жарияланған каталогтар музейлердің тарихи-мәдени мұрасын білім беру және ғылыми-зерттеу қызметінде пайдалануға, ал мақалалар жеке этнографиялық коллекциялардың құрамы мен қалыптасу тарихы туралы түсінік қалыптастыруға мүмкіндік жасап отыр.

Алайда, Қазақстанның этнографиялық музейтану міндеттері одан әрі дамытуды, еліміздің қорлары мен коллекцияларында зерттеу қызметін жандандыруды талап етеді. Музейлердің этнографиялық коллекцияларын зерттеудің осы үш бағытын дамыту перспективалары этнология ғылымы үшін де, оларды экспозициялық-көрме жұмысында және музейлердің мәдени-білім беру үдерісінде, білім беру және туристік-экскурсиялық қызметте тиімді пайдалану үшін де маңызды болып келеді.

Сондай-ақ, аймақтар ментақырыптар бойынша жеке этнографиялық

каталогтарды, дәстүрлі мәдениет туралы заттар мен музей коллекциялары туралы бірыңғай ақпараттық ресурсын құру өзекті болып табылады. Этнографиялық музейтануды зерттеуге жүйелі көзқарас қана болғандықтан, жәдігерлер туралы, соның ішінде есепке алу және далалық құжаттама туралы барлық дереккөздерді тарту, зерттелетін ескерткіштерді жан-жақты қарастыруға және олардың мәдени құндылықтар жүйесіндегі рөлі мен орнын анықтауға, демек, ғылыми айналымға тиімді енгізуді және ғылыми-практикалық қызметте пайдалануды қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Біздің ойымызша, келешекте орталық және өңірлік музейлердің этнографиялық коллекцияларына кешенді зерттеулер жүргізу бірегей музейлік ғылыми-мәдени кеңістіктің дамуына ықпал ететіні сөзсіз.

Қорытынды

Музейлік этнография саласында келешегі бар зерттеулердің нәтижелері практикалық түрде (мақалалар, жарияланымдар, аннотацияланған каталогтар шығару, көрмелер ұйымдастыру), сондай-ақ еліміздің музейлер қорлары мен экспозицияларында ұсынылған қазақ халқының бай мәдени мұрасын жаңаша түсінуде, оның ішінде ғылыми айналымға неғұрлым құнды, ақпараттық үлгілерді енгізу жолымен ұсынылатын болады. Осылайша, дәстүрлі мәдениет этнографиясының дереккөздік базасы айтарлықтай кеңейіп, отандық музейлердің жинақталған бай материалдарын одан әрі зерттеу жұмыстарында пайдалануға мүмкіндік туады.

Көтерілген мәселелер бойынша нақты істер бағытын айқындап көрсетсек, бұлар:

– этнографиялық музейтану бойынша жазба, архивтік-құжаттық, тарихи дереккөздерді зерттеу;

– тарихи-мәдени мұра нысандары мен музей қорын жүйелеу және жіктеу;

– зерттелетін объектілердің хронологиялық және географиялық көлемін анықтау;

– этнографиялық және өнертанушылық сипаттамаларды, өндіріс материалдарын және басқа да мәліметтерді көрсете отырып, ғылыми аппаратты құру және зерттеу тақырыбы бойынша тарихи-мәдени мұра нысандарының ақпараттық деректер қорын жасау;

– этнографиялық коллекцияларда сақталған қазақ халқының дәстүрлі мәдениеті мен тұрмысының заттарына деректанулық талдау жүргізу;

– этнографиялық жинақтардың экспонаттарын цифрландыру (фотофиксация, сканерлеу және т.б.);

– ғылыми, бұқаралық басылымдарда, әлеуметтік және электрондық желілерде тақырып бойынша материалдарды жариялау.

Көтерілген мәселелерді шешу Қазақстанда музейісімен этнографиялық ғылымның одан әрі дамуына ықпал ететіні сөзсіз. Күтілетін әлеуметтік және экономикалық тиімділік музейтанудың ғылыми өрісін кеңейтуде, ғылыми айналымға жаңадан енгізілген қазақ халқының тарихи-мәдени мұрасы нысандары мен заттарымен отандық этнологияны байытуда болады. Бұның бәрі зерттеушілердің дәстүрлі мәдениет бойынша бірегей дереккөз базасы ретінде ел музейлерінің этнографиялық жинақтары мен коллекцияларына деген қызығушылығын күшейтеді, музей мекемелеріне, оның ішінде туристердің келу санын арттырады, музейлердің ғылыми-зерттеу қызметін одан әрі

дамытуға, жастардың халықтың тарихи-мәдени мұрасын зерттеуге деген ынтасын арттырады.

Ұсынылған проблемалар мен міндеттердің спектрін көріп отырғанымыздай, музейтану ақпаратының ағынын едәуір дәрежеде ұлғайтады, оның ғылыми мазмұнын ғана емес, мәдени кеңістік деңгейінде де бекітеді.

Біздің ойымызша, елімізде музейлік этнографияны дамыту идеясы оның қолданыстағы зерттеу әдістері негізінде қалыптасқан қолданбалы сипатын тікелей көрсетеді. Маңызды мемлекеттік бағдарламаларды іске асыру шеңберінде қатысу зерттеушілерге айналымға енгізілген музей нысандарының кешенін практикада қолдануға, қолданбалы этнографиялық материалды талдауды жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Осыдан этнографиялық заттар мен музейлер

коллекциясының ғылыми құндылығын, олардың дәстүрлі мәдениеттің қайнар көзі ретіндегі маңыздылығын анықтауға және сипаттауға әрекет жасалынады.

Осылайша, қоғамдық сананы жаңғырту міндеттері аясында музейлердің ғылыми жұмыс нәтижелерін өзекті ету жүргізіледі. Отандық музейтану өрісінде туындаған өзекті мәселелерді этнографиялық коллекциялар туралы білімді кеңейту, еліміздің музейлерінде жинақталған зерттеу жұмысының тәжірибесін тереңдету, қазіргі заман талаптарын, оның ішінде музейлер ресурстарын жандандыру, қазақ халқының дәстүрлі мәдениеті бойынша этнографиялық материалды ғылыми айналымға енгізудің жаңа әдістерін әзірлеу есебінен орындауға мүмкіндік бар екеніне сеніміміз мол.

Әдебиеттер

1. Әлімбаев Н. Қазақ этнологиясының қазіргі тарихнамалық және теориялық мәселелері // Гуманитарлық ғылымдар Академиясының хабаршысы. – 1998. №1. – 155-159 б.
2. Баранова В.А. Отражение современных этнических процессов в комплектовании коллекций российского этнографического музея // Материалы XIII Конгресса антропологов и этнологов России. – Казань, 2019. – С. 249-251.
3. Изделия из шерсти для убранства юрты. Из фондов Мангистауского областного историко-краеведческого музея. – Актау: Тассад, 2005. – 56 с.
4. Каталог этнографических предметов традиционной казахской культуры из фондов Актюбинского областного историко-краеведческого музея. / Под общ. ред. М.Н. Дүйсенғали. – Актобе: «Хабар-Сервис» ЖШС, 2013. – 148 с.
5. Кимеева Т.И. Методология исследования этнографического музейного предмета: на примере коллекций по культуре коренных народов Притомья // Известия Уральского федерального университета. Сер. 1, Проблемы образования, науки и культуры. – 2017. – Т.23, № 4 (168). – С. 145-150.
6. Коллекция оружия и ковров в дар Национальному музею Республики Казахстан: книга-альбом. – Астана: Фолиант, 2015. – 224 с.
7. Концепция культурной политики Республики Казахстан на 2023-2027 годы. [Электронный ресурс]. URL: <https://www.gov.kz/memleket/entities/mcs/documents/details/335818?lang=ru> (қаралған күні 08.06.2023).
8. Қазақ кілемдері мен тоқыма бұйымдары. Қазақстан Республикасы Мемлекеттік музейі коллекциясынан. Ғылыми каталог. / Казахские ковры и ковровые изделия из коллекции

Центрального Государственного музея Республики Казахстан. Научный каталог. /Гыл. ред. және жоба жетекшісі Н. Әлімбай. – Алматы: ICOS, 2012. – 384 б.

9. Қазақстан Республикасы Орталық мемлекеттік музейі сайты. [Электронды ресурс]. URL: <https://www.csmrk.kz/index.php/kz/> (қаралған күні: 09.06.2023).

10. Қазақстан Республикасы Ұлттық музейі сайты. [Электронды ресурс]. URL: <https://nmrk.kz/> (қаралған күні: 09.06.2023).

11. Қазақтың этнографиялық категориялар, ұғымдар мен атауларының дәстүрлі жүйесі. Энциклопедия. Т. 1-5. – Алматы: «Әлем. Даму. Интеграция» ЖШС, 2017 (толықтырылған, 2-ші басылым).

12. Москвитина А.Ю. Компаративное этномузееведение и этноискусствоведение. / Электронная библиотека Музея антропологии и этнографии им. Петра Великого (Кунсткамера) РАН. [Электронды ресурс]. URL: http://www.kunstkamera.ru/lib/rubrikator/08/08_02/978-5-88431-235-7 (қаралған күні: 08.06.2023).

13. Разновидности текемета. Из фондов Мангистауского областного историко-краеведческого музея. – Актау: Тассад, 2005. – 40 с.

14. Традиционная казахская одежда. / Kazakh traditional garments. Scientific catalogue. Из серии: Этнографические коллекции Центрального Государственного музея Республики Казахстан». Иллюстрированный научный каталог. /Науч. рук. Н. Алимбай. – Алматы: Өнер, 2009. – 344 с.

15. Труды Центрального музея: музейное дело, история, этнология, фольклористика, археология, антропология, историография, источниковедение, нумизматика. – Вып. I /Науч. ред. Н. Алимбай. – Алматы: Ғылым, 2004. – 396 с.

16. Труды Центрального музея: музейное дело, история, этнология, фольклористика, археология, антропология, историография, источниковедение. – Вып. II /Науч. ред. Н. Алимбай. – Алматы: Балалар әдебиеті, 2009. – 576 с.

17. Файзуллина Г.Ш. Этнографизмы в музейной терминологии (к вопросу о стандартизации описаний предметов традиционных культур) //Этнос. Общество. Цивилизация: II Кузеевские чтения. Материалы Международной научно-практической конференции, посвященной 80-летию Р.Г. Кузеева /Под ред. А.Б. Юнусовой. – Уфа: Уфимский полиграфкомбинат, 2009. – С. 423-425.

18. Ювелирное искусство казахов в коллекции Национального музея. Иллюстрированный каталог /сост. А.А. Мусагажинова, К.А. Нурмаганова. – Астана: РЕГИС-СТ, Полиграф, 2016. – 304 с.

19. Simpson M. Ethnomuseology // Encyclopedia of Global Archaeology. – New York, 2014. –Pp. 2549–2553.

References

1. Álimbai N. Qazaq etnologiasynyń qazirgi tarihnamalyq jáne teoralyq máseleleri // Gýmanitarlyq ғылымдар Akademiasynyń habarshysy. – 1998. №1. – 155-159 b.

2. Baranova V.A. Otrazhenie sovremennyh etnicheskikh prosesov v komplektovanii kollektsii rossijskogo etnograficheskogo múzeia // Materialy XIII Kongresa antropologov i etnologov Rossii. – Kazan, 2019. – S. 249-251.

3. Izdelia iz shersti dlá ýbranstva iýrty. Iz fondov Mangistaýskogo oblastnogo istoriko-kraevedcheskogo múzeia. – Aktaý: Tassad, 2005. – 56 s.

4. Katalog etnograficheskikh predmetov traditsionnoi kazahskoi kúltúry iz fondov Aktúbinskogo oblastnogo istoriko-kraevedcheskogo múzeia. /Pod obsh. red. M.N. Dúsengalı. – Aktobe: «Habar-Servis» JShS, 2013. – 148 s.

5. Kimeeva T.I. Metodologiya issledovaniya etnograficheskogo mýzeinogo predmeta: na primere kollektsii po kúltýre korennykh narodov Pritomá // Izvestia Ýralskogo federalnogo ýniversiteta. Ser. 1, Problemy obrazovaniya, naýki i kúltýry. – 2017. – T.23, № 4 (168). – S. 145-150.
6. Kolektsia orýjia i kovrov v dar Nasionalnomý mýzeiy Respýblikí Kazahstan: knuga-albom. – Astana: Foliant, 2015. – 224 s.
7. Konsepsiya kúltýrnoi politiki Respýblikí Kazahstan na 2023-2027 gody. [Elektrondy resýrs]. URL: <https://www.gov.kz/memleket/entities/mcs/documents/details/335818?lang=ru> (qaralǵan kúni: 08.06.2023).
8. Qazaq kilemderi men toqyma buyymdary. Qazaqstan Respýblikasy Memlekettik mýzei koleksiasynan. Gýlymı katalog. / Kazahskie kovry i kovrovye izdelia iz kollektsii Sentralnogo Gosýdarstvennogo mýzeia Respýblikí Kazahstan. Naýchnyi katalog. /Gyl. red. jáne joba jetekshisi N. Alimbai. – Almaty: ICOS, 2012. – 384 b.
9. Qazaqstan Respýblikasy Ortalyq memlekettik mýzei saity. [Elektrondy resýrs]. URL: <https://www.csmrk.kz/index.php/kz/> (qaralǵan kúni: 09.06.2023).
10. Qazaqstan Respýblikasy Ulttyq mýzei saity. [Elektrondy resýrs]. URL: <https://nmrk.kz/> (qaralǵan kúni: 09.06.2023).
11. Qazaqtıń etnografialyq kategorialar, úgymdar men ataýlarynyń dástúrli júesi. Ensiklopedia. T. 1-5. – Almaty: «Álem. Damý. Integrasiya» JShS, 2017 (tolıqıtyrylǵan, 2-shi basylım).
12. Moskvitina A.Íy. Komparativnoe etnomýzeevedenie i etnoiskýsstvovedenie. /Elektronnaia biblioteka Mýzeia antropologii i etnografii im. Petra Velikogo (Kýnstkamera) RAN. [Elektrondy resýrs]. URL: http://www.kunstkamera.ru/lib/rubrikator/08/08_02/978-5-88431-235-7 (qaralǵan kúni: 08.06.2023).
13. Raznovidnosti tekemeta. Iz fondov Mangistaýskogo oblastnogo istoriko-kraevedcheskogo mýzeia. – Aktaý: Tassad, 2005. – 40 s.
14. Traditsionnaia kazahskaia odejda. / Kazakh traditional garments. Scientific catalogue. Iz serii: Etnograficheskie kollektsii Sentralnogo Gosýdarstvennogo mýzeia Respýblikí Kazahstan». Illústrirovannyi naýchnyi katalog. /Naých. rýk. N. Alimbai. – Almaty: Óner, 2009. – 344 s.
15. Trýdy Sentralnogo mýzeia: mýzeinoe delo, istoria, etnologia, fólkloristika, arheologia, antropologia, istoriografia, istochnikovedenie, nýmizmatika. – Vyp. I /Naých. red. N. Alimbai. – Almaty: Gylım, 2004. – 396 s.
16. Trýdy Sentralnogo mýzeia: mýzeinoe delo, istoria, etnologia, fólkloristika, arheologia, antropologia, istoriografia, istochnikovedenie. – Vyp. II /Naých. red. N. Alimbai. – Almaty: Balalar ádebieti, 2009. – 576 s.
17. Faızýllina G.Sh. Etnografizmy v mýzeinoi terminologii (k voprosý o standartizatsii opisaniı predmetov traditsionnykh kúltýr) //Etnos. Obshestvo. Sivilizatsia: II Kýzeevskie chteniya. Materialy Mejdýnarodnoi naýchno-prakticheskoi konferentsii, posváshennoi 80-letiy R.G. Kýzeeva /Pod red. A.B. Iýnýsovoi. – Ýfa: Ýfımski poligrafkombinat, 2009. – S. 423-425.
18. Iývelirnoe iskýsstvo kazahov v kollektsii Nasionalnogo mýzeia. Illústrirovannyi katalog / sost. A.A. Mýsagajnova, K.A. Nýrmaganova. – Astana: REGIS-ST, Poligraf, 2016. – 304 s.
19. Simpson M. Ethnomuseology // Encyclopedia of Global Archaeology. – New York, 2014. –Pp. 2549–2553.

*Рахимов Е.К.¹, Исаков К.А.¹

¹Национальный музей Республики Казахстан,

г. Астана, Казахстан

*e-mail: yernur_rakhimov@mail.ru

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ МУЗЕЙНОЙ ЭТНОГРАФИИ

Аннотация. Цель статьи – описать современное состояние отечественной музейной этнографии (этномузеологии) и выявить актуальные проблемы дальнейшего развития. Известно, что материалы, собранные в этнографических коллекциях музеев Казахстана, являются очень важным источником традиционной культуры казахского народа. Насущным вопросом становится научное определение их роли и значения в музейном деле. Для достижения этой цели необходимо решить задачи углубленного изучения этнографического музееведения в стране, создать единую базу данных этнографических коллекций республиканских и областных музеев. Для этого были проанализированы важные проблемы, стоящие перед этнографическим музееведением Казахстана, и определены пути их решения. Полагаем, что статья будет полезна музейным работникам, этнологам и культурологам, занимающимся этномузеологией, а также всем читателям, интересующимся междисциплинарными исследованиями.

Ключевые слова: музееведение, этнография, музейные коллекции, казахстанские музеи.

*Rakhimov Y.¹, Iskakov K.¹

¹National Museum of the Republic of Kazakhstan

Astana, Kazakhstan

*e-mail: yernur_rakhimov@mail.ru

CURRENT PROBLEMS OF MUSEUM ETHNOGRAPHY

Abstract. The purpose of the article is to describe the current state of the domestic museum ethnography (ethnomuseology) and to identify topical issues of further development. It is known that the materials collected in the ethnographic collections of the museums of Kazakhstan are a very important source of the traditional culture of the Kazakh people. An urgent issue is the scientific definition of their role and significance in the museum business. To achieve this goal, it is necessary to solve the problems of in-depth study of ethnographic museology in the country, to create a single database of ethnographic collections of republican and regional museums. For this, the important problems facing the ethnographic museology of Kazakhstan were analyzed and ways to solve them were identified. We believe that the article will be useful to museum workers, ethnologists and culturologists involved in ethnomuseology, as well as to all readers interested in interdisciplinary research.

Keywords: museology, ethnography, museum collections, Kazakhstani museums.

Авторлар туралы мәлімет:

1. **Рахимов Ернұр Кендібайұлы** – PhD докторы, Қазақстан Республикасының Ұлттық музейінің жетекші ғылыми қызметкері.
2. **Искаков Қуаныш Алдабергенұлы** – Қазақстан Республикасының Ұлттық музейі, «Мәдени мұра» журналының бас редакторы.

Сведения об авторах:

1. **Рахимов Ернұр Кендибаевич** – доктор PhD, ведущий научный сотрудник Национального музея РК.
2. **Искаков Куаныш Алдабергенович** – Главный редактор журнала «Мәдени мұра».

Information about the author:

1. **Rakhimov Yernur Kendibaevich** – PhD, Leading researcher at the National Museum of the Republic of Kazakhstan.
2. **Iskakov Kuanysh Aldabergenovich** – Editor-in-chief of the journal «Madeni Mura».